

**SMERNICE
ZA MEDIJSKO
IZVEŠTAVANJE
O NASILJU
PREMA
ŽENAMA**

**NOVINARKE
PROTIV
NASILJA
PREMA
ŽENAMA**

Smernice za medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama

Novinarke protiv nasilja prema ženama

Publikacija predstavlja dopunjeno izdanje *Smernica za medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama* Grupe „Novinarke protiv nasilja“. Inicijalno, kao i dopunjeno izdanje, podržao je Program Ujedinjenih nacija za razvoj (*United Nations Development Programme* – UNDP) Srbija u okviru progama usmerenih na prevenciju i zaštitu žena od nasilja – „Integrirani odgovor na nasilje nad ženama i devojčicama u Srbiji III“ i „Smanji rizik, povećaj bezbednost“.

Projekat „Integrirani odgovor na nasilje nad ženama i devojčicama u Srbiji III“ UNDP sprovodi u partnerstvu sa Vladom Republike Srbije na čelu sa Koordinacionim telom za rodnu ravnopravnost, u kojem učestvuju i UNICEF (*United Nations International Children's Emergency Fund* – Dečji fond Ujedinjenih nacija), UN Women (Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena) i UNFPA (*United Nations Population Fund* – Populacioni fond Ujedinjenih nacija), a uz finansijsku podršku Vlade Švedske.

Program „Smanji rizik, povećaj bezbednost – Ka smanjenju zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici“, podržan od strane Ministarstva spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke, doprinosi sprovođenju Mape puta za održivo rešenje za suzbijanje nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i pripadajućom municijom na Zapadnom Balkanu do 2024. godine.

Dodatne informacije možete dobiti na adresama:

Program Ujedinjenih nacija za razvoj

Bulevar Zorana Đinđića 64a, 11000 Beograd, Srbija

registry.rs@undp.org

rs.undp.org

Autorke smernica su:

Jovana Gligorijević

Sanja Pavlović

Hristina Cvetičanin Knežević

Kontakt:

@novinarke |(Insta) novinarkeprotivnasilja | (FB) novinarkeprotivnasilja

novinarkeprotivnasilja.org | info@novinarkeprotivnasilja.org

Izdavač: Program Ujedinjenih nacija za razvoj

Godina: 2021.

Lektura: Ivanka Andrejević

Dizajn: Superstar Lab

Stavovi izneti u ovoj publikaciji predstavljaju stavove autorki i ne odražavaju nužno stavove Ujedinjenih nacija, Vlade Republike Srbije, Ministarstva spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke, niti Vlade Švedske.

Uvodna reč

Smernice pred vama rezultat su višegodišnjih analiza, diskusija i rada Grupe „Novinarke protiv nasilja prema ženama“, ali i praktičnih iskustava koja smo stekle izveštavajući o fenomenu rodno zasnovanog nasilja. „Novinarke protiv nasilja prema ženama“ čini grupa novinarki i urednica koje se organizovano, javno i glasno bore protiv nasilja prema ženama, a koja je nastala zahvaljujući UNDP Srbija i Fondu B92. Naše delovanje usmereno je na jačanje preventivne i edukativne uloge medija i etičko medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama.

Putem razgovora i razmene iskustava – kako unutar grupe, tako i sa kolegicama i kolegama sa kojima su se članice grupe susretale, ali i prateći stanje u medijima i izveštavanje o društvenom problemu nasilja prema ženama – uočile smo ličnu, profesionalnu i društvenu potrebu za jednim ovakvim dokumentom. Prve *Smernice* objavile smo 2019. godine sa namerom da budu korisne svim medijima: štampanim, elektronskim i digitalnim, i da odgovore na novinarske dileme na koje mediji nailaze kada je reč o izveštavanju o nasilju u porodici, nasilju prema ženama i deci, partnerskom nasilju, kao i specifičnostima nasilja prema određenim grupama žena poput maloletnica, Romkinja, žena sa invaliditetom i sličnim.

Od tada, redovnim praćenjem i analizom medijskog izveštavanja o nasilju prema ženama, uočile smo da je došlo do veće zainteresovanosti medija za izveštavanje o nasilju prema ženama, za osvetljavanje različitih aspekata i oblika nasilja, a primetni su pomaci i kada je u pitanju izveštavanje u svrhu prevencije i edukacije javnosti. Pored toga što je došlo do proširenja spektra izveštavanja, jačalo je i poverenje u medije žena koje su preživjele nasilje, te su ispovesti žrtava i iskustva žena koje su preživjele nasilje postali zastupljeniji u medijskom prostoru, sa značajnim uticajem na stavove javnosti o ovom fenomenu.

Istorijski posmatrano, mediji su u prošlosti bili važni saveznici kada je u pitanju ukazivanje na rasprostranjenost problema nasilja prema ženama, kao i kada je reč o njegovom javnom prepoznavanju. I danas, mediji u Srbiji predstavljaju jedini javno dostupan izvor podataka o femicidu – ubistvima žena – na osnovu kojih ženske organizacije, okupljene u Mrežu „Žene protiv nasilja“, sastavljaju svoje izveštaje i informišu javnost. Ipak, pored ove važne uloge skretanja pažnje na postojeći problem i izveštavanja o njemu, istraživanja u Srbiji ukazuju i na senzacionalizam i stereotipe u medijskom izveštavanju, najčešće o konkretnim slučajevima, dok je broj medijskih objava preventivnog i edukativnog karaktera i dalje nedovoljan. Iako je veoma značajno to što žrtve u medijima vide pomagače i saveznike, pristup koji neće naštetiti žrtvama i koji će u potpunosti slediti etička načela medijskog izveštavanja novinare i novinarku često stavlja pred niz dilema, namećući im ponekad pitanja na koja ne znaju odgovore.

Verujemo da će ove, dopunjene *Smernice*, pomoći koleginicama i kolegama u svim segmentima novinarskog rada, počev od ponašanja na terenu, preko odnosa prema žrtvama nasilja, direktnim i posrednim svedocima i svedokinjama, pa sve do izbora sagovornika i sagovornica, identifikacije adekvatnih institucija kojima je potrebno da se obrate, kao i izbora preciznih formulacija koje mogu koristiti pri pisanju teksta i formulisanju naslova.

Sve smernice pažljivo su osmišljene tako da budu u skladu sa *Kodeksom novinara Srbije* i taj je dokument predstavljao osnovu za njihovu izradu. Takođe, nove i

dopunjene *Smernice* rezultat su, između ostalog, i društvenih promena koje su nastupile u periodu od njihovog objavljivanja do danas. Nove, dopunjene *Smernice*, prilagođene su društvenom trenutku u kojem se žene sve više ohrabruju da javno istupe i progovore o svojim iskustvima. Dopuna *Smernica* rezultat je nastojanja da medijska etika i profesionalizam prate ovaj trend.

Cilj *Smernica* jeste – s jedne strane – podizanje kvaliteta izveštavanja o ovoj temi, razrešenje dilema na koje novinarke i novinari koji izveštavaju o ovom problemu često nailaze, ali i – sa druge strane – izbegavanje ili bar smanjenje nivoa traumatizacije žena sa iskustvom nasilja, koja je jedna od posledica izloženosti javnosti.

PREPORUKE UREDNICIMA I UREDNICAMA

- Urednicima i urednicama se preporučuje da temu nasilja prema ženama, pogotovo ako terenski rad podrazumeva i razgovor sa preživlom, kad god su u prilici, dodele isključivo novinarkama koje imaju znanja ili iskustva u izveštavanju o ovom fenomenu, jer – bez obzira na to koliko senzitivni bili – muškarci mogu da izazovu strah i neprijatnost kod žena sa iskustvom nasilja.
- Preporuka urednicima i urednicama jeste i da podstiču novinarke i novinare da prisustvuju edukacijama i da ih upućuju na priručnike, preporuke i smernice o medijski odgovornom izveštavanju o seksizmu, diskriminaciji i nasilju prema ženama, kao i da ih upućuju na kolegince i kolege koji imaju iskustva u vezi s tim i koji etički izveštavaju o ovoj temi.
- Takođe, urednicima i urednicama preporučuje se i da temi nasilja prema ženama pristupaju sveobuhvatno, što znači:
 - u okviru izveštavanja o konkretnim slučajevima nasilja, događaj ispratiti od početka do kraja (uključujući i zakonsku sankciju koju snosi nasilnik) – izveštavanje o zakonskim sankcijama doprinosi prevenciji nasilja jer informiše javnost o tome da je nasilje kažnjeno, a dalja viktimizacija zaustavljena, te posredno utiče na stavove i svest javnosti o neprihvatljivosti nasilja i neophodnosti zaštite žrtava;
 - ne izveštavati samo o konkretnim slučajevima, već i o fenomenu nasilja prema ženama kao takvom, radi prevencije i edukacije – fenomen nasilja prema ženama je mnogo širi i rasprostranjeniji od nasilja koje se dešava samo unutar porodice i kojem su izloženi ili ga čine samo članovi porodice;
 - nasilje prema ženama nije samo fizičko, već je i psihološko, ekonomsko, seksualno nasilje, koje je takođe opasno i izaziva ozbiljne posledice, kako u porodici tako i van nje, zbog čega je nužno izveštavati i edukovati javnost i o ovim aspektima.

- Kada izveštavate o slučajevima nasilja – kao redakcija – imajte u vidu da postoji mogućnost da druge žrtve istog nasilnika, ili iste forme nasilja o kojoj izveštavate, stupe u kontakt sa vama kako bi ispričale svoju priču i potražile podršku (pogledati odeljak koji se odnosi na razgovor sa preživelim).
- U odeljku „Dodatna literatura i resursi“ možete pronaći kontakte relevantnih organizacija i institucija koje pružaju podršku i zaštitu žrtvama, na koje možete uputiti preživele kada vam se obrate.
- S obzirom na to da u većini redakcija štampanih i onlajn medija naslov određuje urednik/urednica, posebno je važno obratiti pažnju na naslove, jer su najuočljiviji, a često su i jedino što čitaoci pročitaju. **Čak i u slučajevima kada su tekstovi u potpunosti korektni, naslov se može pokazati kao neodgovarajući.** Dobri naslovi o nasilju prema ženama ne smeju da počinju senzacionalističkim terminima poput „brutalno“, „jezivo“, „šokantno“, „horor“ i sl. Naslovi bi trebalo da budu u skladu sa svim navedenim smernicama.

IZVEŠTAVANJE O NASILJU PREMA ŽENAMA

U medijskom izveštaju, dok je postupak u toku, ne bi trebalo otkrivati identitet preživele/žrtve i članova/članica njene porodice.

- Ne bi trebalo otkrivati identitet preživele/žrtve, kao ni detalje koji bi mogli uputiti na njen identitet, uključujući i fotografije mesta/zgrade/kuće gde se nasilje desilo.
- Ne bi trebalo otkrivati identitet članova i članica porodice preživele/žrtve, pogotovo kada je reč o maloletnoj deci.
- Potrebno je poštovati pretpostavku nevinosti kada je reč o nasilniku, te ne otkrivati njegov identitet (pogotovo ako to vodi otkrivanju identiteta preživele/žrtve), a u skladu sa zakonskim odredbama i *Kodeksom novinara Srbije*.

U medijskom izveštaju, odgovornost za počinjeno nasilje ne bi trebalo prebacivati sa nasilnika na preživela/žrtvu.

- Potrebno je koristiti jasne jezičke konstrukcije kojima se ne okrivljuje preživela/žrtva, već se naglasak odgovornosti stavlja na nasilnika koji je uvek i isključivo odgovoran za nasilje:
 - nakon informacije o nasilju, ne koristiti izraze „jer“, „ali“, „zbog“, „međutim“ i slične, kojima se taj čin dovodi u vezu sa ponašanjem, oblačenjem, promenom partnera ili bilo kojim drugim ličnim svojstvom preživele.
- Nemojte opravdavati nasilje – ni posredno, niti neposredno, putem preispitivanja žrtvinog ponašanja koje je moglo „podstaći nasilnika“ (npr. pozajmila je / potrošila je novac, neverna je, prigovarala je nasilniku, ušla je sa njim u automobil, našla se sa njim u njegovom stanu i sl.) – zapamtite, nasilnik uvek ima izbor koji ne podrazumeva činjenje nasilja!
- Posebnu pažnju na ovu činjenicu potrebno je obratiti u slučajevima izveštavanja o seksualnom nasilju, s obzirom na to da se ono najčešće predstavlja kao odgovornost žene (da je „izazivala“, da je „sama tražila“, da je „u tome zapravo uživala“ i sl.), što je dodatno viktimizuje i kod nje izaziva osećaj samokrivice.

Medijski izveštaj ne sme sadržati informacije kojima bi se čin nasilja mogao opravdati spoljašnjim okolnostima ili ličnim osobinama nasilnika.

- Ne sme se nasilje opravdavati spoljašnjim okolnostima ili ličnim osobinama nasilnika (npr. siromaštvo, kultura, visoke temperature, ostanak bez posla, mentalne bolesti, alkoholizam, narkomanija):
 - nasilje prema ženama nikada nije tragičan događaj, već proračunati akt nasilnika;
 - nasilje nije odraz mentalne bolesti nasilnika – predstavljajući nasilnike kao mentalno obolele osobe, utičemo na stvaranje pogrešne slike o

nasilniku i istovremeno stigmatizujemo osobe sa mentalnim bolestima koje nisu nasilne;

- takođe, nasilje nije odraz ni bolesti zavisnosti – osobe zavisne od alkohola ili psihoaktivnih supstanci mogu biti jednako nasilne kao i osobe koje ne konzumiraju ništa od toga, dok isto tako, zavisnici od alkohola ili psihoaktivnih supstanci uopšte ne moraju biti nasilni.
- Nemojte opravdavati nasilnika, čak i ako je u pitanju poznata i uticajna ličnost:
 - nasilnik može biti iz bilo kojeg sloja društva, uključujući i javne ličnosti i ličnosti na funkcijama – ovo ne sme biti razlog za opravdavanje nasilja.

Pogotovo kada je reč o seksualnom nasilju, ne bi trebalo koristiti izraze kao što su „manijak“, „zadovoljenje neobuzdanih nagona“, i slične. Ovde nije reč o mentalno obolelim osobama, niti je reč o nemogućnosti kontrolisanja nagona. Nasilje nema veze sa seksualnom željom, već sa potrebom uspostavljanja moći i kontrole.

Medijski izveštaj ne sme sadržati detalje čina nasilja/ubistva ili izjave sagovornika/sagovornica, koji su irelevantni za sam čin.

- Potrebno je izbegavati narativno iznošenje konkretnih grafičkih prikaza scena nasilja sa detaljima, s jedne strane – jer unižavaju dostojanstvo preživjele/žrtve i javnost stavljaju u poziciju voajera, a sa druge – jer daju ideje za nasilnička ponašanja drugim nasilnicima.
- Kada je reč o izvorima informacija i sagovornicima/sagovornicama potrebno je:
 - obavezno imati na umu *Kodeks novinara Srbije*, a posebno poglavlja „Odnos prema izvorima informisanja“ i „Novinarska pažnja“;
 - objavljivati isključivo informacije koje su proverene iz najmanje dva nezavisna izvora;
 - oslanjati se koliko god je to moguće na zvanične izvore (npr. policija, sud, tužilaštvo, pravni zastupnici, eksperti/ekspertkinje za nasilje prema ženama);

- izbegavati sagovornike koji su ideološki obojeni čestim stavljanjem na stranu nasilnika, imaju istoriju javnih govora u kojima opravdavaju ili relativizuju nasilje prema ženama, krive žrtve, i/ili koji pripadaju mizoginim grupama za zaštitu prava muškaraca;
- imati na umu da ljudi koji su bliski nasilniku imaju predstavu o nasilniku na osnovu sopstvene relacije s njim, što najčešće nije ni slično onome kakav je nasilnik u relaciji sa preživlom/žrtvom – izbegavati uzimanje izjava od ljudi bliskih nasilniku;
- ukoliko se uzima izjava od ljudi iz okruženja preživele/žrtve i nasilnika, pažljivo je preneti i dati kontekst (npr. ako je reč o ubistvu žene, a komšije o ubici izjave da je bio „tih i povučen, ugledan čovek“, tekstom ili prilogom objasniti da nasilnik može biti svako i da oni često u spoljnom svetu i relacijama sa drugim ljudima deluju kao sasvim obični ljudi, dok su u privatnosti doma i sa žrtvom potpuno različite ličnosti);
- ne koristiti društvene mreže kao izvor informacija o preživlima/žrtvama i nasilnicima – na taj način dodatno viktimizujemo preživele, pri čemu podstičemo razvoj kulture nasilja komentarima i porukama koji se često ostavljaju na profilima nasilnika ili žrtava/preživelih a nasilnog su karaktera;
- istovremeno pokušati da prenesete informacije koje ilustruju „znake upozorenja“ putem slučaja o kojem izveštavate (svedocima ili komšiluku postavite smisljena pitanja, pa odgovore povežite sa kontekstom – na primer, pitajte ih da li su preživelu/žrtvu viđali van kuće bez njega, da li je nasilnik dolazio na njeno radno mesto, da li je delovala uplašeno, uznemireno, da li je imala modrice, da li ima prijateljice);
- posebno kada je reč o nasilnicima koji su javne ličnosti, voditi računa o tome da se medijsko izveštavanje ne pretvori u javnu arenu u kojoj druge javne ličnosti, potpuno irelevantne za slučaj, iznose svoje stavove o nasilniku, žrtvi/preživeloj i činu nasilja, i ne koristiti senzacionalističke, mizogine ili seksističke izjave javnih ličnosti za podizanje gledanosti/čitivosti – drugim rečima, voditi računa da se u slučajevima nasilja koji izazivaju posebnu pažnju javnosti glas da pre svega preživlima i stručnim licima, a ne poznanicima/poznanicama koji daju svoj „sud“ o tome šta se desilo;

- izuzetno je važno da izveštavanje o konkretnim slučajevima nasilja prema ženama ne bude obojeno detaljima koji iz ugla astrologije, numerologije, grafologije i sl., objašnjavaju slučaj i „presuđuju“ o tome da li se nasilje zaista desilo, i ako jeste, koji su njegovi uzroci.

Medijski izveštaj ne sme sadržati senzacionalističke ili stereotipne izraze za nasilje, preživelu/žrtvu, nasilnika.

- Stereotipno prikazivanje preživele/žrtve nasilja podrazumeva da je ona uplakana, potresena, sa vidljivim fizičkim posledicama nasilja – ovo često ne mora da bude slučaj, pogotovo kada govorimo o psihološkom, ekonomskom ili seksualnom nasilju, što stvara iluziju da svaka žena na isti način reaguje i nosi se sa nasiljem.
- Ne bi trebalo naglašavati nacionalnu, versku ili drugu pripadnost nasilnika ako nije usko povezana sa samim činom nasilja (npr. ne naglašavati da je nasilnik Rom, Albanac, musliman, migrant i sl.).
- Ne prikazivati i ne pisati o žrtvama/preživelim kao o „jadnim“, „nesrećnim“ ženama – na ovaj način umanjuje se njihovo dostojanstvo i one se u potpunosti svode na ulogu žrtve, iako je nasilje koje su doživele samo jedno njihovo životno iskustvo – podsetite se, medijskim izveštavanjem moguće je povećati nivo energije preživelih i motivisati ih da izađu iz situacije nasilja, što neće biti slučaj ako o njima govorimo kao o „nesrećnicama“.
- U slučajevima izveštavanja o nasilju prema ženama počinjenom na osnovu verskih ili kulturoloških običaja potrebno je:
 - prikupiti osnovne informacije i upoznati forme nasilja prema ženama – poput ugovaranja ili prodaje devojčica u maloletničke brakove, prakse genitalnog sakaćenja, tzv. korektivnog silovanja (silovanje kao čin kazne i korekcije u odnosu na nešto što je žena uradila, poput zaljublivanja u drugu ženu, traženja razvoda od supruga i sl.), ubistva iz časti i tome slično;
 - posebnu pažnju obratiti na izbegavanje predrasuda i nacionalističkih, rasnih ili drugih naboja;

- izbjegavati naslove i naraciju koji izražavaju iznenađenje i šok ukoliko se izveštava o ovim tipovima nasilja – bilo da se dešavaju u Srbiji, bilo da se izveštava o slučajevima iz sveta, potrebno im je pristupiti odgovorno i profesionalno;
- ne opravdavati nasilje kulturološkim i verskim običajima ili stereotipima koji se povezuju sa određenom društvenom grupom (npr. ne koristiti izraze poput „ciganska posla” za čino ve nasilja Roma prema Romkinjama).
- Posebnu pažnju potrebno je obratiti na izveštavanje o nasilju prema ženama sa invaliditetom i ne prikazivati ih kao aseksualne osobe koje ne mogu biti izložene svakom vidu nasilja.
- Potrebno je imati u vidu da su žene koje su višestruko marginalizovane (npr. pripadnice nacionalnih, verskih, seksualnih manjina, žene sa invaliditetom, žene sa sela) češće u riziku od nasilja – koristiti relevantnu statistiku i ne koristiti stereotipne prikaze.

Medijski izveštaj ne sme da umanjuje/ismeva nasilje i u njemu ne bi trebalo iznositi sumnju u iskrenost preživele/žrtve.

- Potrebno je oprezno birati termine i jezik kojima se opisuje nasilje, ne relativizovati ga, što znači:
 - ne romantizovati nasilje:
 - nasilje se ne sme predstavljati kao izraz ljubavi ili posledica ljubomore, već isključivo kao izraz potrebe za moći i kontrolom;
 - o ovome posebno voditi računa u slučajevima izveštavanja o femicidu koji je praćen samoubistvom ubice, jer čin samoubistva nakon ubistva nije čin ljubavi, već čin ultimativnog preuzimanja kontrole i oduzimanja života nakon čega se gubi smisao postojanja jer objekat kontrole više nije prisutan – ne predstavljati ovaj zločin kao „tragičan/nesrećan kraj ljubavne priče”;

- ne izjednačavati nasilje sa svađom:
 - tokom svađe, osobe koje u njoj učestvuju su ravnopravne i nema osećaja straha, dok nasilje podrazumeva neravnopravnost i osećaj uplašnosti od posledica;
- ne izjednačavati nasilje sa porodičnim/bračnim problemima;
- jasno imenovati i razgraničiti silovanje (svaki seksualni odnos bez pristanka) u odnosu na seks (dobrovoljan seksualni odnos dveju osoba) – npr. seksualni odnos sa maloletnom osobom, bez obzira na njen pristanak, nije „afera”, „seks-skandal” i slično, već silovanje;
- ukoliko tokom seksualnog nasilja preživela nije fizički povređena, ne prikazivati je kao „nepovređenu” – seksualno nasilje je zločin za sebe i može ali ne mora podrazumevati upotrebu sile; stoga, ne postoji „nepovređena” žena koja je preživela silovanje, jer ona svakako ima različite, često psihološke posledice onoga što joj se desilo;
- koristiti jezičke konstrukcije kojima se naglasak odgovornosti stavlja na nasilnika i kojima se izbegava pasivizacija i dodatna viktimizacija i nepoverenje u preživelu („silovao ju je”, a ne „silovana je”; „uhapšen je zbog prijavljenog silovanja”, a ne „uhapšen je zbog navodnog silovanja”);
- posebno voditi računa o izbegavanju relativizacije „blažih” oblika nasilja, poput seksualnog uznemiravanja koje je krivično delo (npr. ne mešati ga sa udvaranjem i ne opravdavati kulturom, mentalitetom i sl.);
- posebno u situacijama seksualnog nasilja, uvek bi trebalo imati u vidu da je seksualno nasilje svaka radnja iz sfere seksualnosti učinjena prema nekoj osobi bez njenog pristanka; zbog toga, potrebno je izbegavati traženje i pružanje dokaza da je postojala upotreba sile, jer ona nije nužna za seksualno nasilje, a time se relativizuje nasilje u kojem nije postojala – u situacijama seksualnog nasilja jedna od najčešćih reakcija jeste „zamrzavanje”, ukočenost žrtve, odnosno odsustvo mogućnosti da njeno telo pruži odbranu.
- Potrebno je imati u vidu da – ukoliko nasilje nije dokazano i nasilnik nije osuđen – to ne znači da se ono nije desilo:
 - ovo je posebno važno u slučajevima seksualnog nasilja koje je teže dokazivo i zato je važno ne proglašavati preživelu „lažljivicom”;

- posebno se podsetite poglavlja „Dužna pažnja“ *Kodeksa novinara Srbije*, jer je neophodno učiniti dve naizgled kontradiktorne stvari: imati u vidu da se nasilje možda desilo i istovremeno poštovati pretpostavku nevinosti – ipak, poštovanjem prethodno navedenih smernica sve ovo je u izveštavanju lako izvodljivo.

Medijski izveštaj ne bi trebalo da prate fotografije/ /video-zapisi koji na neadekvatan i stereotipan način prikazuju nasilje, preživele/žrtve i nasilnike.

- Ne bi trebalo koristiti fotografije i video-priloge kojima se otkriva identitet preživele/ /žrtve i/ili članova/članica njene porodice.
- Potrebno je izbegavati fotografije i video-priloge koji prikazuju simulacije nasilja (npr. žena čuči u čošku, a muškarac stoji nad njom sa podignutom pesnicom/ /nožem):
 - ovakva vrsta sadržaja, iako nije realan, utiče na retraumatizaciju i utvrđivanje negativnog osećaja žrtve, a ne vodi stvaranju osećaja sopstvene snage i prelaska iz uloge žrtve u preživelu.
- Ne bi trebalo koristiti fotografije i video-priloge koji prikazuju žene u modricama – kako zbog retraumatizacije, tako i zbog činjenice da se na taj način stvara profil preživele/žrtve koja je uvek fizički povređena, što umanjuje svest o psihičkom, seksualnom i ekonomskom nasilju.
- Ne bi trebalo koristiti fotografije ili montaže fotografija u kojima se nasilnik i žrtva/ /preživela stavljaju jedno do drugog jer se na taj način romantizuje njihov odnos i oni se stavljaju u istu ravan, što može posebno dodatno traumatizovati preživelu.
- Ne koristiti fotografije žrtve/preživele, nasilnika i njima bliskih osoba sa profila na društvenim mrežama – pored toga što na taj način dodatno viktimizujemo preživele i podstičemo razvoj kulture nasilja komentarima i porukama, koji se često ostavljaju na profilima nasilnika ili žrtava/preživelih a koji su nasilnog karaktera, takođe ih možemo i dovesti u opasnost ili izložiti pretnjama i van sfere društvenih mreža, otkriti identitet i posredno viktimizovati članove njihovih porodica, a posebno decu.
- Idealno je koristiti crteže ili druge vrste ilustracija kojima se prikazuju osećanja preživele/žrtve, ali isto tako i njihova snaga:

- na primer, u redu je koristiti crteže ili animaciju, ali je dobro da ženske figure ne budu prikazane isključivo sa zapečaćenim ustima, bez glasa;
- ženske figure mogu biti prikazane kao uplakane/zabrinute, ali je dobro da se istovremeno primete i elementi njihove snage i odlučnosti (npr. drži stisnutu pesnicu; pogled joj je odlučan; stoji uspravno, a nije u sedećem ili sklupčanom položaju; snažno grli dete kojem se ne vidi lice; gleda kroz prozor zabrinutim pogledom, ali uspravno; muškarac stoji iza nje, ali ona snažno drži dete u rukama i vidi se da odlazi od muškarca, napušta ga).
- Potrebno je imati u vidu da ne mora svaki izveštaj biti praćen fotografijom ili videom, takođe mogu biti korišćeni i infografici ili grafikoni koji prikazuju statističke podatke o nasilju, ili fotografije / video-prilozi /drugi materijali sa protesta ženskih organizacija, fotografije ruku u liscama, policijskih kola, sudijskog čekića, itd.
- Takođe, izveštaji mogu biti praćeni i fotografijom/video-prilogom ekspertkinje ili drugih sagovornika/sagovornica.
- Pri izboru vizuelnih materijala koji prate ispovest, poželjno je izbegavati fotografije ili video-materijale koji mogu da retraumatizuju sagovornicu ili ženu sa sličnim iskustvima. Poželjno je izbegavati sadržaje u kojima je nasilje stilizovano, žrtva je uplakana, na krevetu, u pasivnom položaju... Ako je preživela javna ličnost, npr. glumica, što smo imali u praksi, izbegavati inserte iz filmova i serija u kojima preživela glumi u sceni nasilja ili seksa. Ako su i nasilnik i žrtva javne ličnosti, ne preporučuju se kolaži, odnosno montaže koji ih stavljaju jedno uz drugo ili na bilo koji način sugerišu njenu podređenost u odnosu na njega.

Medijski izveštaj trebalo bi jasno da ukazuje da je nasilje prema ženama društveni problem koji počiva na nejednakim odnosima moći između muškaraca i žena.

- O nasilju prema ženama potrebno je razmišljati i izveštavati u kontekstu neravnopravnog odnosa moći između muškaraca i žena.
- Potrebno je imati na umu da postoje različite forme nasilja prema ženama i da svaka forma ima svoje specifičnosti (npr. porodično/partnersko nasilje, seksualno

nasilje, trgovina ženama, prisilni ili rani brakovi itd.), a da istovremeno svaka od njih predstavlja grubo kršenje ljudskih prava i ozbiljan društveni, a ne privatni problem.

- Potrebno je pažljivo prenositi izjave osoba osumnjičenih ili osuđenih za nasilje:
 - izbegavati davanje javnog prostora nasilnicima koji time mogu manipulirati preživelim, javnošću i sistemom, predstavljajući se i sami kao žrtve;
 - nikada ne prenositi „sučeljavanje” preživele i nasilnika u programu, niti koristiti poligrafe „uživo“ za dodatno dokazivanje nasilja – uloga medija i konzumenata medijskih sadržaja nije da budu sudije.
- Prilikom sagledavanja svih oblika nasilja prema ženama, potrebno je uvažiti subjektivni osećaj preživele:
 - posebno je to važno kada govorimo o seksualnom uznemiravanju koje u potpunosti zavisi od subjektivnog osećaja preživele;
 - ovo pravilo ne važi ako govorimo o nasilju počinjenom nad maloletnicama (ukoliko je ona i želela odnos sa starijim muškarcem, na njemu je odgovornost da ga ne prihvati, u suprotnom govorimo o krivičnom delu).
- U slučajevima izveštavanja o ženama koje su počinile nasilje:
 - ne ustručavati se od iznošenja činjenice da ima žena nasilnica, te izveštavati shodno svim ostalim navedenim preporukama, ali imati u vidu da su muškarci dominantno počinioi nasilja u partnerskim i porodičnim odnosima, dok su žene u najvećem broju slučajeva žrtve (zvanična statistika o prijavljenim slučajevima nasilja u porodici dostupna je na veb-stranici Ministarstva pravde – Isključi nasilje);¹
 - imati u vidu da je nasilno ponašanje žene često reakcija na nasilje kojem je bila izložena u tom odnosu, te pokušati da se dođe do podataka o tome i temeljno se posvetiti slučaju;
 - u slučajevima kada je žena ubila svog partnera, uvek ispitati da li je ubila nasilnika.

1 Dostupno na: <https://iskljucinasilje.rs/>.

- Prilikom izveštavanja o nasilju prema ženama, posebno u situacijama kada su žrtva/preživela i/ili nasilnik funkcionerke, odnosno funkcioneri određene političke opcije, od izuzetne je važnosti ne svoditi nasilje na problem kojem je sklona samo jedna politička struja. Istovremeno, izveštavanje ne sme biti svedeno na političko „prepucavanje“ dveju političkih opcija, a nasilje ne sme biti zloupotrebjeno za prikupljanje političkih poena.

Medijski izveštaj trebalo bi da ispunjava i svoju edukativnu funkciju.

- Izveštavanje o konkretnim situacijama nasilja potrebno je postaviti u širi kontekst ovog problema, korišćenjem statističkih podataka, isticanjem rasprostranjenosti nasilja prema ženama i eventualno opisom fenomena.
- Izveštavanje o konkretnim situacijama nasilja potrebno je potkrepiti izjavom ekspertkinja/eksperata (državnih ili iz civilnog sektora), koji mogu svaki pojedinačni slučaj staviti u kontekst.
- U svakoj prilici, potrebno je ukazivati na ključne rizike koji povećavaju mogućnost da dođe do smrtnog ishoda (femicida) – ljubomora, trenutak kada žena donese odluku da napusti nasilnika ili ga prijavi, te činjenica da nasilnik poseduje ili ima pristup oružju.
- U svakoj prilici, u izveštaju je potrebno pomenuti kontakte organizacija i institucija kojima preživeli mogu da se obrate.

Edukativnu funkciju mediji bi trebalo da imaju i kada izveštavaju o nasilju prema ženama počinjenom uz zloupotrebu vatrenog oružja.

- Povod medijskog izveštavanja ne bi trebalo da bude samo konkretan događaj, već je potrebno da mediji ovu temu istražuju preventivno, zasnovano na činjenicama i znanju, bez površnosti i banalizacije koja vodi normalizaciji i glorifikaciji kulture vatrenog oružja.

Preporuka medijima je da uključe teme poput:

- informisanja o rizicima i posledicama zloupotrebe oružja, kao što su ubojitost, rizik od ranjavanja i trajnih invaliditeta, potencijal za višestruka i masovna ubistva;
- proširenja izveštavanja ne samo na slučajeve kada je iz oružja pucano, već i na sve slučajeve kada je ono prisutno u domaćinstvima u kojima postoji nasilje kada se koristi za zastrašivanje i pretnje;
- rodne određenosti posedovanja i zloupotrebe vatrenog oružja – ko poseduje oružje i da li oružje više doprinosi bezbednosti muškaraca i žena ili zlupotrebama, poput nasilja u porodici i prema ženama, uključujući i femicide;
- odnosa između mržnje prema ženama, nasilja prema ženama, vatrenog oružja, učešća u ratovima, postojanja istorije nasilnog ponašanja, prisustva posttraumatskog sindroma, a posebno u kontekstu višestrukih i masovnih ubistava;
- odnosa između slučajeva femicida u kojima je došlo do samoubistva učinioca i njegovog mentalnog stanja;
- mere prema pripadnicima državnih organa koji po službenoj dužnosti nose oružje i koji su počinioi nasilja i mere za sprečavanje zloupotreba vatrenog oružja za nasilje u porodici čiji počinioi mogu biti ova lica;
- sistemskog rešenja za zbrinjavanje i podršku preživelim i njihovim porodicama ili porodicama žrtava (nemogućnost naknade štete od države; dugotrajni, demotivirajući i neefikasni procesi naknade štete od učinilaca; sistemsko zbrinjavanje i psihološka podrška deci čije je majke ubio otac);
- uticaja tradicije, običaja, popularne kulture i sl. na stavove građana i građanki, a posebno mladih muškaraca, o vatrenom oružju, a u cilju sveobuhvatnog preventivnog pristupa problemu.

Za svaku od navedenih tema nužno je, pored stručnjaka i stručnjakinja iz određenih oblasti, uporedo postavljati pitanja i profesionalcima/profesionalkama iz institucija, preispitivati njihov rad i pozivati ih na odgovornost u slučaju propusta.

Dodatne specifičnosti izveštavanja o nasilju prema ženama i u porodici:

- U slučajevima izveštavanja o femicidu potrebno je:
 - istražiti da li je nasilje bilo ranije prijavljivano i kako su reagovale institucije;
 - ne prenositi iznenađenje ako nasilje nije ranije prijavljeno – time se ponovo odgovornost prebacuje na žrtvu koja je morala da traži pomoć, a nasilnik se oslobađa od odgovornosti;
 - femicid postaviti u kontekst priče o predašnjem nasilju, iako ono nije bilo ranije prijavljivano – femicid uvek predstavlja poslednji i najbrutalniji vid nasilja prema ženi;
 - imati u vidu podatke o visokom riziku od femicida i povezati ih sa njim (ljubomora/kontrola, odluka žrtve da ode, posedovanje oružja);
 - imati u vidu rizike od femicida specifične za ovo područje, kao što su oružani sukobi na prostoru bivše SFRJ koji su omogućili da određeni broj civila dođe u posed vatrenog oružja, i doveli do posttraumatskog sindroma kod određenog broja učesnika ratova i uticaja ovih faktora na nasilje prema ženama;
 - ako je ubistvo počinjeno vatrenim oružjem, izvestiti o tome, proveriti da li je počilac oružje posedovao legalno ili ne, i pomenuti kontekst koji se odnosi na rasprostranjenost legalnog i ilegalnog oružja u domaćinstvima;
 - izbegavati detalje o načinu izvršenja ubistva, konkretnom mestu i tome slično;
 - propratiti priču do kraja – izveštavati o toku suđenja i sankciji koja je ubici dosuđena;
 - jasno navesti motiv (npr. mržnja prema konkretnoj ženi) u slučajevima višestrukih ubistava (npr. slučaj u Žitištu).
- U slučajevima izveštavanja o nasilju kada je reč o ženama sa decom, ili kada su sama deca preživela nasilje:
 - imati u vidu da su deca uvek žrtve porodičnog nasilja – bilo direktno bilo indirektno;

- izbegavati stereotipe po kojima su „deci potrebna oba roditelja“ – deci su potrebni roditelji i okruženje koji nisu nasilni;
- izbegavati uzimanje izjava od dece zbog osetljivosti situacije i ranjivosti grupe, čak i kada postoji pristanak roditelja ili staratelja;
- obratiti pažnju na količinu prenetih informacija – nikada ne otkrivati identitet deteta ili detalje koji bi doveli do njegovog identiteta; u redu je preneti informaciju o broju dece i njihovoj starosti, ali ne i inicijale, mesto u kojem žive, školu koju pohađaju i puno ime i prezime srodnika, jer na osnovu tih podataka lako mogu biti identifikovana.

U slučajevima izveštavanja o osvetničkoj pornografiji:*

- U fokusu izveštavanja ne bi trebalo da bude, što je najčešće slučaj, žena čiji su intimni videi/fotografije deljeni na internetu – već počinitelac, odnosno počinioci, i fenomen nasilja.
- Medijski izveštaji trebalo bi da izbegnu imenovanje sajtova i grupa namenjenih distribuciji osvetničke pornografije, pogotovo u situacijama kada su te grupe i sajtovi i dalje aktivni.
- Prilikom izveštavanja o osvetničkoj pornografiji poznatih ličnosti mediji bi trebalo da izbegnu implicitno ili eksplicitno insinuiranje da je poznata osoba imala ličnu korist (popularnost, prihodi) od osvetničke pornografije.
- U fokusu medijskog izveštaja ne bi trebalo da bude intimni odnos počinitelja i preživela, kako bi se izbeglo perpetuiranje ideje da su za osvetničku pornografiju motivi isključivo osveta i ljubomora, te da je osvetnička pornografija nešto što se dešava između samo dveju osoba – preživela i nasilnika.

* Pornografija bez pristanka (čiji je najčešći oblik poznat kao „osvetnička pornografija“) uključuje distribuciju seksualnih fotografija ili video zapisa bez pristanka pojedinke/ca na slikama. Počinitelac je često bivši partner koji dobija slike ili video zapise tokom prethodne veze i ima za cilj da javno osramoti i ponizi žrtvu, kao odmazdu zbog prekida veze. Međutim, počinioci nisu nužno partneri ili bivši partneri i motiv nije uvek osveta. Slike se takođe mogu dobiti hakovanjem žrtvinog računara, naloga na društvenim mrežama ili telefona i mogu imati za cilj nanošenje stvarne štete u 'stvarnom svetu' (na primer, namera da uzrokuje otpuštanje osobe sa posla, ili u nekim slučajevima izazivanje samoubistva)
Izvor: Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1488?lang=sr>

- Potrebno je da mediji istaknu kako je osvetnička pornografija oblik rodno zasnovanog seksualnog nasilja, iako ga krivičnopravni okvir Republike Srbije ne prepoznaje kao nasilje – u skladu sa tim, medijski izveštaj trebalo bi da sadrži informaciju da je osvetnička pornografija u nekim državama (Australija, Kanada, Ujedinjeno Kraljevstvo, Malta itd.) kriminalizovana, i da istakne potrebu za kriminalizacijom ove vrste nasilja i u Republici Srbiji.
- Medijski izveštaji o osvetničkoj pornografiji trebalo bi da sadrže informacije o negativanom uticaju ovog oblika nasilja na psihičko stanje preživela i na njenu dalju bezbednost.

PRISTUP ŽENI KOJA JE PREŽIVELA NASILJE

- Potrebno je izbegavati uzimanje izjava, osim ako novinarka/novinar nije prošla posebnu obuku (potrebni su poznavanje fenomena nasilja, bazično poznavanje traume, razumevanje zakona i veštine za vođenje intervju).
- Ako preživela sama pristupi novinarki/novinaru, sa željom da javno iznese svoje iskustvo, potrebno je konsultovati se sa ekspertkinjama (npr. psihološkinje, pravnice, aktivistkinje i sl.) koje rade sa preživelim (kontakti u prilogu).
- Ako razgovor sa preživelim ne može biti izbegnut, uveriti se da je sagovornica izašla iz traume i ima iskustvo života bez nasilja nakon takvog proživljenog iskustva, i da je u stanju da ohrabri i osnaži druge žene.
- Potrebno je voditi računa o bezbednosti preživela (uzeti u obzir okolnosti, gde se ona nalazi, a gde nasilnik), čak i kada su izjave anonimne.
- Verovati preživelim!
- Potrebno je imati u vidu da preživela u stanju traume nije pouzdana sagovornica, da joj je tok misli nejasan i da može davati kontradiktorne iskaze – što su sve normalne odlike osobe koja je preživela traumatično iskustvo.
- Potrebno je upozoriti preživelu na moguće posledice njene izjave: uticaj izjave u

javnosti na bezbednost preživjele (i njene dece), mogućnost da okolina preispituje njenu izjavu i da sumnja u nju, neverovanje u njenu izjavu, okrivljavanje, retraumatizacija itd.

- Ne bi trebalo postavljati pitanja u vezi sa decom, jer to protiv preživjele može da bude upotrebljeno u eventualnom sudskom postupku za starateljstvo – zato što je izložila decu javnosti – čega preživjele često nisu svesne ili o čemu nemaju znanja.
- Ne bi trebalo postavljati pitanja koja počinju rečima: „Zašto niste...?“ i – generalno – potrebno je posvetiti posebnu pažnju svemu što kod preživjele može da izazove sekundarnu traumatizaciju (nasilje koje je žena iskusila, pogotovo ako je reč o seksualnom nasilju, praćeno je osećajima krivice, sramote i stida – zato je razgovor potrebno voditi biranim rečima koje ni na koji način ne upućuju na pomisao da je preživjela nešto uradila pogrešno ili da je nasilje njena odgovornost; ne bi trebalo dodirivati preživjelu ili praviti nagle pokrete, pogotovo ako je još u stanju traume).
- Posebno je važno ne postavljati pitanja poput: „Zašto ga niste ostavili?“ ili „Zašto ste mu se vraćali?“ – imajući uvek na umu kako je činjenično utvrđeno da žena ostavlja nasilnika i vraća mu se u proseku od sedam do jedanaest puta pre nego što zaista ode od njega, kao i postojanje brojnih razloga što se to dešava (npr. gubitak samopouzdanja i vere u sebe, gubitak resursa i podrške, neadekvatna reakcija institucija, nekažnjavanje nasilnika ukoliko je prijavljen, ekonomska situacija).
- Nikada ne bi trebalo unakrsno ispitivati nasilnika i preživjelu (bilo posredno – putem pisanih medija, bilo direktno – putem elektronskih) i ne bi ih trebalo dovoditi na isto mesto u isto vreme.
- Nikada ne govorite preživjeloj šta biste vi radili u njenoj situaciji ili šta mislite da bi trebalo da uradi – bez obzira na to što ona to možda i traži od vas.
- Držite se obećanja koja ste dali preživjeloj – ako ste rekli da ćete joj poslati tekst pre objave, učinite to. Ona ima pravo i da se predomisli. Dobro bi bilo da joj pošaljete delove teksta u kojima se nalaze njene izjave – njoj će značiti da pročita sopstvene reči, a na taj način takođe i gradite međusobni odnos poverenja, pa postoji mogućnost da kada pročita tekst poželi nešto dodatno da naglasi.
- Zahvalite preživjeloj za izjavu i podsetite je koliko je hrabra što o tome govori.
- Pokušajte da ostanete dostupni za naknadni razgovor sa preživjelom (pogotovo ukoliko tekst/prilog bude veoma primećen i uticajan).

- Imajte u vidu da razgovor sa preživlom može da ostavi traga na vama – psihološki se pripremite za razgovor tako da budete svesni mogućnosti da vas obuzmu osećanja; radite na sebi pre i nakon razgovora.
- Ne vezujte se emotivno za preživlu – vi ste novinarka/novinar i – osim profesionalnim i etičkim izveštavanjem – ne bi trebalo da se na bilo koji drugi način mešate u slučaj; empatiju morate imati, ali svako jače zbližavanje može se pokazati loše i po vas i po nju.

ISPOVESTI ŽENA KOJE SU PREŽIVELE NASILJE

- Nikada ne pozivajte ženu prvi. Ako vam se javi sama ili sa vama kontaktira preko posrednika, odgovorite u najkraćem mogućem roku. Žene koje odluče da se obrate medijima zbog svog iskustva seksualnog i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja obično se dugo pripremaju za to i, kada se konačno ohrabre, ako vas preduko čekaju, to mogu da dožive kao još jedno izneveravanje.
- Susret sa preživlom zakažite tamo gde se ona oseća najsigurnije – javno mesto, redakcija, njen privatni prostor, onlajn video-sastanak... Na taj sastanak ne vodite nikoga, poput foto-reportera ili snimatelja. Odnos poverenja sa preživlom je ključan i morate ga sami izgraditi. Prisustvo treće osobe može učiniti da se preživela oseti ugroženo.
- Pri dogovaranju susreta, ponudite preživloj da, ako joj je tako lakše, svoje iskustvo napiše i pošalje vam ga u pisanoj formi, ali samo ako njoj taj pristup odgovara.
- Na početku razgovora, najvažnije je da sa preživlom razjasnite kakva su njena očekivanja od izlaska u javnost. Tek nakon toga, donosite odluku da li ćete njenu ispovest objaviti ili ne. Vaša odluka zavisi isključivo od vaše procene da li jedan medij može da ispuni očekivanja preživele. Uvek imajte u vidu da preživele ponekad žele u javnost jer smatraju da će samo na taj način pridobiti pažnju i da će institucije bolje raditi zbog tog pritiska. Potrebno im je razjasniti da to možda neće biti slučaj i pažljivo (ako ikako) pristupati slučajevima koji su trenutno u institucionalnom toku. Objasnite preživloj da izlazak u javnost ne garantuje ni hapšenje ni osuđujuću presudu za nasilnika. Jedino što medij može jeste da omogući preživloj da se njen glas čuje.

- Potrudite se da procenite da li će izlazak u javnost preživeloj doneti olakšanje ili je dodatno traumatizovati. Za ovo je neophodno uveriti se da ima stručnu psihološku podršku i da je njena trauma obrađena. Ako to nije slučaj, najsvrsishodnije je odbiti da objavite priču, uputiti preživelu na sistem direktne podrške (poput SOS telefona ili organizacija koje pružaju tu vrstu pomoći) i mogućnost objavljivanja ispovesti ostaviti otvorenu za budućnost kada preživela bude u boljem psihološkom stanju.
- U sledećem koraku, važno je da preživeloj ostavite mogućnost da se u svakom trenutku predomisli i odustane od izlaska u javnost, bez dodatnih objašnjenja i opravdanja. Svakako, obavestite je da je to moguće do određenog momenta poput odlaska novina u štampu, nakon kojeg vi više nemate mogućnost da povučete priču.
- Razgovor o samom iskustvu seksualnog nasilja započnite tako što ćete preživeloj reći da je sasvim normalno to što ne zna odakle da započne priču. Neka počne odakle god želi, a vi diskretno i nenametljivo postavljajte potpitanja kako biste sami sebi razjasnili nejasnoće.
- Vodite računa da pitanja ne budu ugrožavajuća. Ljubazno zatražite dodatno pojašnjenje ili priznajte da niste dobro razumeli neki deo ispovesti preživele.
- Zbog iscrpljujuće prirode teme i traume preživele, potrudite se da razgovor ne traje duže od sat vremena. Pitaite sagovornicu nakon 45 minuta da li je umorna i stavite joj do znanja da ste svesni koliko sve ovo može da bude naporno za nju. Takođe, nakon 45 minuta, sagovornica često počinje da se ponavlja ili „vrti ukруг“. Ako vidite da je došlo do toga, predložite da razgovor tu prekinete i odmah dogovorite sledeći termin kada možete da ga nastavite.
- Ne očekujte od sebe da ćete kroz jedan razgovor sa preživelim uspeli da prikupite sve što vam je potrebno za priču. Ne iznenađujte se što preživela ne može da se seti svih detalja koji se vama čine važnim. Traumatsko pamćenje nije hronološko, a mozak potiskuje pojedine detalje. Nikako pred preživelim ne pokazujte svoju frustraciju zbog toga, već joj stavite do znanja da je sasvim normalno što ne može svega da se seti.
- Tokom rada na priči konsultujte se sa psihološkinjama koje rade sa žrtvama seksualnog nasilja. Pitaite sve što vas zanima o prirodi seksualne traume, ali ne očekujte od sebe da ćete naučiti sve o ovom fenomenu, zbog njegove složene i osetljive prirode. Neka vam ekspertska mišljenje bude pomoć, ali uvek imajte na umu da ste novinarka/novinar, a ne osoba osposobljena za pružanje direktne pomoći preživelim.

- Suprotno standardnom načinu rada u novinarstvu, gde kao autor priče imate punu kontrolu nad svakim njenim segmentom, kada je reč o ispovestima o seksualnom nasilju, kontrolu nad pričom prepuštate preživeloj i to tako što ništa od onoga što vam je ispričala ne objavljujete bez njenog odobrenja. Dozvolite da više puta iščita svaku svoju reč, te da izmeni, izbaci ili doda ono što misli da je važno.
- Ne zaboravite kako ste dužni da vodite računa o dostojanstvu žrtve: ako njena ispovest sadrži brutalne ili za nju lično ponižavajuće elemente, nemojte ih objaviti, ali preživeloj detaljno objasnite zašto je to u njenom najvećem interesu.
- Tamo gde je moguće, zajedno sa preživelim napravite plan ponašanja nakon izlaska priče – šta raditi ako priču preuzmu tabloidi, sa koje strane mogu da dođu udari na vas ili preživelu – i osmislite strategije za prevladavanje perioda nakon izlaska teksta. Predložite joj da se „skloni“ sa društvenih mreža i nekoliko osoba iz svoje okoline zaduži da joj, ako želi, filtriraju i šalju reakcije na njenu priču.
- U samom odnosu sa preživelim, zbog izgrađenog odnosa poverenja, dolazi do emocionalnog vezivanja koje se nastavlja i nakon izlaska priče. Zato je važno da neposredno pred izlazak priče u javnost još jednom porazgovarate sa preživelim o prirodi vašeg međusobnog odnosa, naglašavajući da ste vi novinarka/novinar i da ste tu kako bi se čuo njen glas. To znači da jednom kada njena priča ugleda svetlost dana, može uvek da se čuje sa vama i podeli novosti ako ima napretka u njenom slučaju ali da, zbog sopstvene zaštite, ne možete da preuzmete na sebe teret njene traume, niti da objavljivanjem njene priče učinite da njena seksualna trauma nestane.

IZVEŠTAVANJE O SUDSKIM PROCESIMA O NASILJU/RAZVODU/STARATELJSTVU

- Potrebno je izbegavati izveštavanje o postupcima koji su u toku.
- Ne bi trebalo uzimati izjave ni od jedne strane.
- Ako izjava mora da bude uzeta, isključivo pitati advokate/advokatkinje.
- Potrebno je izbegavati sva pitanja u vezi sa decom, uključujući i pitanja poput: „Zašto ste decu ostavili kod muža?“ – jer ne znamo u kakvoj je situaciji preživela pobjegla i kako se sada bori da vrati decu.

- Izbegavati pitanja kao što su: „Zašto ste povukli tužbu / odbili da svedočite?“ – jer se time odgovornost vraća na preživelu, a nasilje u porodici je krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti bez obzira na spremnost preživele da u tom procesu aktivno učestvuje, što ona često ne može zbog psihološke i/ili druge vrste iscrpljenosti koju izloženost nasilju nosi sa sobom.
- U slučajevima izveštavanja o krivičnim postupcima, potrebno je podsetiti se termina koje definiše Zakonik o krivičnom postupku i dosledno ih se pridržavati („osumnjičeni“, „okrivljeni“, „optuženi“, „osuđeni“ i sl.), a ne koristiti termine poput „navodni“, „nepravedno optužen“ i tome slično – trebalo bi organima suda ostaviti da donesu presudu.
- U slučajevima očeva koji tvrde da su im deca nepravedno oduzeta, potrebno je proveriti da li protiv njih traje ili je završen sudski proces za nasilje u porodici.

KOMENTARI NA PORTALIMA I DRUŠTVENIM MREŽAMA

- Bilo bi poželjno zaključiti za komentare priloge o nasilju zbog visokog procenta verovatnoće da komentatori izazovu sekundarnu viktimizaciju i retraumatizaciju – bilo preživele o kojoj se piše, bilo žena koje su prošle ili koje prolaze isto iskustvo – što ih može odvratiti od prijavljivanja nasilnika.
- Na profilima medijskih kuća na društvenim mrežama potrebno je pojačati stepen pažnje prilikom administracije komentara (npr. na Fejsbuku i Jutjubu, dok je na Tviteru, zbog nemogućnosti moderacije, poželjno ne „kačiti“ ovakve vesti, osim ako medijska kuća nema osobu koja se bavi isključivo društvenim mrežama i koja može da odgovori problematičnom komentatoru i/ili da ga blokira).
- Potrebno je da budete spremni na to da će se i preživeli javiti u komentarima ili u inboks, i da date jasno uputstvo moderatorima/moderatkama kako da postupaju u tim slučajevima, odnosno na koga mogu da upute preživele.

DODATNA LITERATURA I RESURSI

- ***Mediji u Srbiji o rodno zasnovanom nasilju u 2015. i 2016. godini: Kako protiv nasilja – uloga medija***

Izdavač: UNDP

Godina: 2017.

<https://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/library/poverty/kako-protiv-nasilja---uloga-medija.html>

- ***Portret nasuprot pejzaža: Analiza medijskog izveštavanja o zloupotrebi vatrenog oružja za muško nasilje prema ženama***

Izdavač: UNDP

Godina: 2020.

<https://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/library/search.html?q=PORTRET&tagid=topics%3Agender-equality>

- ***Vodič za novinar(k)e: Nasilje u porodici, II izdanje***

Izdavač: Autonomni ženski centar

Godina: 2018.

<https://womenngo.org.rs/publikacije/razvoj-dobrih-praksi/857-vodic-za-novinarke-nasilje-u-porodici-ii-izdanje-2018>

- ***Kako vas žene čitaju? – Medijsko izveštavanje štampanih medija o muškom nasilju prema ženama u porodici i partnerskim odnosima iz perspektive žena koje su preživele nasilje***

Izdavač: Autonomni ženski centar

Godina: 2017.

https://zeneprotivnasilja.net/images/pdf/literatura/Kako_vas_zene_citaju.pdf

- ***Kodeks novinara Srbije***

Izdavač: Savet sa štampu

Godina: 2015.

<https://savetzastampu.rs/dokumenta/kodeks-novinara-srbije>

- ***Medijski kodeks – Vodič za profesionalno i senzibilizirano izvještavanje o nasilju prema ženama i femicidu***

Izdavač: Pravobranitelj/pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske

Godina: 2019.

http://vawa.prs.hr/storage/uploads/publikacije/MEDIJSKI-KODEKS-vodic-za-profesionalno-i-senzibilizirano-izvjestavanje-o-nasilju-prema-zenama-i-femicidu_PRS_VAWA-800a.pdf

- ***Isključi nasilje – veb-sajt Ministarstva pravde Republike Srbije o primeni Zakona o sprečavanju nasilja u porodici***

<https://iskljucinasilje.rs/>

- ***Spisak ženskih NVO koje pružaju individualnu podršku ženama koje su preživele muško nasilje u Srbiji u okviru Mreže „Žene protiv nasilja“***

<https://zeneprotivnasilja.net/o-nama/spisak-organizacija>

- ***Dart Centar za novinarstvo i traumu (Dart Center for Journalism and Trauma)***

<https://dartcenter.org>

**FOND
B92**

